

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

УДК 342.7

Паскар А.Л.
*к.ю.н., доцент кафедри
процесуального права
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича*

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Надзвичайна ситуація - це становище, яке виходить за межі звичайних або очікуваних обставин, і може вимагати негайних заходів для подолання її наслідків. На законодавчому рівні термін «надзвичайна ситуація» визначається як «обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності» [1, ст. 2]. Надзвичайні ситуації можуть мати серйозні наслідки для громадської безпеки, здоров'я, добробуту та економіки, і вимагають швидкої реакції та координації з боку відповідних владних органів, рятувальних служб та громадськості. У таких ситуаціях дотримання та захист прав людини є важливим аспектом реагування на надзвичайні події, а забезпечення доступу до судового захисту у разі їх порушення набуває особливо вагомого значення.

Останніми роками Україна зазнала негативного впливу пандемії коронавірусу, яка була оголошена 11 березня 2020 року Всесвітньою організацією охорони здоров'я. 24 лютого 2023 року на всій території було запроваджено надзвичайний стан. У цей же день із 05 години 30 хвилин, у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України на всій території нашої держави введено воєнний стан, який триває і сьогодні. Вперше рішення щодо запровадження воєнного стану у десяти областях України було прийнято ще 26 листопада 2018 року у зв'язку з актом збройної агресії Російської Федерації у районі Керченської протоки проти кораблів Військово-Морських Сил Збройних Сил України та наявною загрозою широкомасштабного вторгнення в Україну збройних сил Російської Федерації. З правової точки зору надзвичайний стан та правовий

режим воєнного стану є особливими правовими режимами, які вводяться в Україні або в окремих її місцевостях, які допускають тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2, ст. 1]. Відповідно до ч. 2 ст. 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, які повинні діяти в межах законодавчих повноважень.

Право на судовий захист порушених невизнаних або оспорюваних прав є одним з фундаментальних прав особи, яке набуває особливо вагомого значення у надзвичайних ситуаціях, коли існує велика ймовірність і загроза їх порушення, недотримання або обмеження. Комітет Міністрів Ради Європи у Рекомендації № R (93) державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення звертає увагу на те, що право на доступ до суду не є ефективним, якщо економічні, соціальні та культурні права не мають належного рівня захисту [3].

Для забезпечення практичної реалізації права на судовий захист в кризових ситуаціях в Україні було вжито декілька заходів законодавчого та управлінського характеру. Зокрема, Рішенням Ради суддів України «Про надання уніфікованих рекомендацій для судів усіх інстанцій та юрисдикцій щодо безпечної роботи в умовах карантину» від 01.04.2021 № 763/0/15-21 суддям було рекомендовано забезпечити безпеку працівників судів та відвідувачів шляхом використання дистанційних технологій для проведення судових засідань, вжиття заходів з охорони здоров'я, організації роботи з письмовими матеріалами та врахування особливостей роботи різних категорій судів [4]. Належне функціонування органів судової влади та системи судового захисту прав людини під час правового режиму воєнного стану також забезпечується шляхом прийняття низки законодавчих змін. Наприклад, було прийнято спеціальний закон, яким в період дії надзвичайного чи воєнного стану Державна судова адміністрація отримала повноваження визначати кількість суддів у суді з урахуванням судового навантаження [5]. Завдяки цьому було забезпечено неперервну роботу судів та доступу до них шляхом передбачення можливості зміни територіальної підсудності судів, функціонування яких перервано або є небезпечним через активні бойові дії тощо.

Отже, право на судовий захист, як інструмент забезпечення інших прав, набуває особливо вагome значення в надзвичайних ситуаціях і за жодних умов не допускається його обмеження. Держава повинна гарантувати належний рівень забезпечення права особи на судовий захист шляхом запровадження дієвого механізму його практичної реалізації, адже він цього залежить рівень захисту інших прав особи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI. База даних «Законодавство України». Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення 17.04.2023).

2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Редакція від 27.04.2022. База даних «Законодавство України» Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 17.04.2023).
3. Рекомендація № R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення від 8.01.1993 року. База даних «Законодавство України». Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: [www.scourt.gov.ua/.../Рекомендація%20№%20R%20\(93\)%201.doc](http://www.scourt.gov.ua/.../Рекомендація%20№%20R%20(93)%201.doc) (дата звернення 17.04.2023).
4. Про надання уніфікованих рекомендацій для судів усіх інстанцій та юрисдикцій щодо безпечної роботи в умовах карантину. Рішення Ради суддів України від 01.04.2021 № 763/0/15-21. База даних «Законодавство України». Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0763910-21#Text> (дата звернення 17.04.2023).
5. Про внесення змін до розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо забезпечення сталого [...]. Закон України від 15.03.2022 № 2128-IX. База даних «Законодавство України». Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2128-20#Text> (дата звернення 17.04.2023).

УДК 327:341

Фліссак К. А.

*д.е.н., проф., професор кафедри
міжнародного права та міграційної
політики, Західноукраїнський
національний університет*

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО В ХХІ СТОЛІТТІ У ПОШУКУ НОВИХ ШЛЯХІВ РОЗВИТКУ

Після 24 лютого 2022 р. в Україні та у світі з новою силою спалахнули дискусії про сучасний стан міжнародного права, його роль у попередженні та врегулюванні конфліктів, а також про перспективи його розвитку. На даному фоні зростає кількість виступів у науковій та публіцистичній літературі з приводу того, що міжнародне право неспроможне реагувати на виклики сьогодення, а в найбільш радикальних висловлюваннях взагалі звучить теза, що воно де-факто припинило існування через дії агресивно налаштованих акторів міжнародних відносин.

Вважаємо, що попри наявність доволі значних підстав робити вищенаведені твердження, такі автори концентрують увагу винятково на факті неспроможності існуючого міжнародного права розв'язати наявні проблеми. При цьому за межами розгляду залишається пошук реальних